

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksualennuksilla on kova hintalappu

Viime vuoden kehysriihessä Juha Sipilän hallitus keskittyi hallitusohjelman neljän miljardin euron säästötavoitteeseen. Tahtotila säästää ja vähentää julkisen sektorin velkaantumista oli kova. Sen vuoksi kehysriihessä päätettiin esimerkiksi 0,85 prosentin indeksisidonnaisten menojen lisäleikkauksesta, mikä pienensi myös kuntien valtionosuuksia.

Samaan aikaan hallitus vaati kuntatalouteen 130 miljoonaa euroa lisätuloja, sillä kuntien sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakasmaksujen korotukset ja subjektiivisen päivähoiton leikkaukset eivät olleet toteutuneet kunnissa täysimääräisesti. Asiaan luvattiin palata vuoden 2017 kehysriihessä.

Myös päivähoitomaksut olivat tuolloin esillä, sillä hallitus pyrki korottamaan kuntien päivähoiton asiakasmaksuja yhteensä 54 miljoonalla eurolla. Tavoite kuitenkin peruuntui, ja maksuja päädyttiin keventämään 1.3.2017 lähtien 10 milj. eurolla.

Viime kuukausina taloustilanne on näyttänyt pieniä piristymisen merkkejä. Samalla kuntatalous on edennyt hitaasti parempaan suuntaan. Näin siitäkin huolimatta, että hallituksen kuntataloutta vahvistavat toimet ovat kumoutuneet toinen toisensa jälkeen.

Valtio on kuitenkin yhä vaikeasti alijäämäinen. Sen vuoksi on hyvin valitettavaa, että vaatimukset julkisen talouden tasapainottamisesta näyttävät väistyneen yleisessä keskustelussa taka-alalle.

Samalla ovat yleistyneet puheet päivähoiton eli varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen alennuksista tai maksuttomuudesta. Tällaisia vaatimuksia ovat esittäneet niin erilaiset puolueet kuin järjestötkin.

Päivähoitomaksujen alennuspuheet voivat liittyä puhtaasti irtopisteiden haalimiseen lähestyvissä kuntavaaleissa. Toisaalta maksujen alentamisella tai poistamisella voidaan tavoitella myös laajempia yhteiskunnallisia hyötyjä, kuten naisten korkeampaa työllisyyttä tai esimerkiksi tiettyjen ikäryhmien varhaiskasvatukseen osallistumisasteen nostamista.

Päivähoitomaksujen muutokset voivat olla käyttökelpoinen keino edistää yllä kuvattuja tavoitteita. Päätösten taloudellisten vaikutusten analyysi on kuitenkin jäänyt muiden asioiden varjoon.

Asiakasmaksujen alennukset paitsi laskevat kuntien tuloja niin ne myös lisäävät päivähoiton asiakasmääriä. Tämä taas kasvattaa päivähoiton järjestämiskustannuksia, sillä suurempi hoidettavien lasten lukumäärä edellyttää lähien henkilöitä päiväkoteihin sekä kasvattaa muita palvelun järjestämiseen liittyviä ostoja. Unohtaa ei voi sitäkään, että asiakasmäärän kasvu on väistämättä sen verran suurta, että sellaisenaan se ei mahdu nykyisten seinien sisään. Lisääntyvä lapsimäärä edellyttääkin uusia tilainvestointeja ympäri Suomea.

Ongelman suuruusluokkien havainnollistamiseksi Kuntaliitto on tehnyt esimerkkilaskelman siitä, mitä neljän tunnin maksuton varhaiskasvatusoikeus yli kolme-vuotiaalle saattaisi maksaa. Laskelman mukaan päätös vähentäisi kuntien asiakasmaksutuloja noin 90 miljoonaa euroa ja kasvattaisi järjestämiskustannuksia vajaat 250 milj. euroa. Yhteensä kustannukset kasvaisivat siis reilut 330 milj. euroa.

Tämä ei ole kuitenkaan koko totuus, sillä edellä mainitusta summasta puuttuu lisäinvestointien kustannukset. Investointitarpeen arviointi on hankalaa, minkä lisäksi rakentamiskustannukset vaihtelevat eri puolella Suomea. Keskimääräisten rakennuskustannusten ja arvion, että noin 80 prosentille lisääntyvästä lapsimäärästä tulee rakentaa 9 hyötyneliötä, päästään kuitenkin noin yhden miljardin euron kustannusarvioon. Summaan liittyy epävarmuutta, mutta se kuvaa maksuttoman päivähoiton tietyllä tavalla lasketun investointitarpeen suuruusluokkaa kunnille.

Tämän vuoden kehysriihi lähestyy kovaa vauhtia, ja neuvottelupöytiin nousee takuuvarmasti useita ehdotuksia talouskasvun ja työllisyyden kohentamiseksi. Varhaiskasvatuksen maksualennuksia on syytä pohtia kehysriihessä osana uudenlaisten perhevapaamallien ja kotihoidontuen kokonaisuutta.

Hyötyjen ohella ohittaa ei voi kuitenkaan uudistusten kokonaiskustannuksia. Maksuttoman päivähoiton hintalappu on kova, sillä kaikkineen kustannusarvio vähintäänkin lähestyy yhden miljardin euron kokonaissummaa. Näin kova hintalappu heikentäisi kuntatalouden kestävyyttä peruuttamattomalla tavalla.

Lisätietoja:

Minna Punakallio
pääekonomisti
Kuntaliitto - kuntatalous
minna.punakallio(at)kuntaliitto.fi
p. 09 771 2095